

In dit blad laten we een voorbeeld zien. De andere voorbeelden vind je op de KVLO-site onder Magazine uitgebreid LO 2 2017

Leerlingen kiezen hun zelf

Programma's bewegingsonderwijs in het voortgezet onderwijs richten zich steeds vaker op een betere afstemming op de sportvraag van de leerlingen. De leerlingen krijgen bijvoorbeeld de mogelijkheid om te kiezen uit allerlei beweeg- en sportactiviteiten. In dit artikel bespreken we een andere invalshoek, namelijk het kiezen door leerlingen uit verschillende verschijningsvormen van bewegen en sport, contexten en bijhorende motieven. Dit artikel biedt een overzicht van vijf modellen om programma's bewegingsonderwijs en schoolsport nader in te richten.

TEKST GER VAN MOSSEL

Twee voorbeelden van voetbal op school

Scholen focussen binnen hun programma bewegingsonderwijs naast een gevarieerd aanbod aan activiteiten meer en meer op variatie in verschijningsvormen. Leerlingen kiezen uit

verschillende manieren waarop wordt deelgenomen aan beweeg- en sportactiviteiten. Daarmee komen ze beter tegemoet aan de verschillende wensen en behoeftes van hun leerlingen.

Voetbal op school A

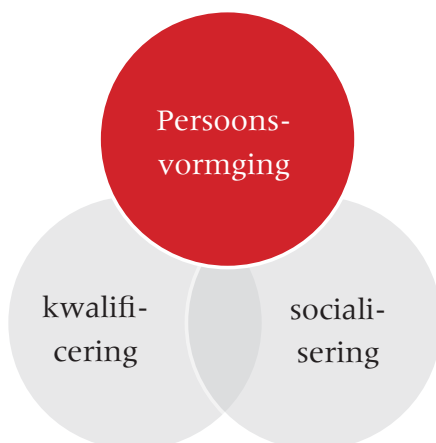
Op school A kunnen de leerlingen bijvoorbeeld gedurende de lessenreeks voetbal kiezen uit wedstrijdvoetbal en recreatievoetbal. Bij wedstrijdvoetbal is de intentie dat leerlingen zich willen verbeteren in voetbal. Deze lessen worden gekenmerkt door het oefenen van techniek en tactiek en het spelen van wedstrijden volgens de gangbare spelregels. Recreatievoetbal wordt daarentegen gekenmerkt door het doen van allerlei voetbalspelen, zoals penaltyspel, matvoetbal, voetbaltennis en partijvoetbal met aangepaste spelregels zoals vrij balbezit in beschermde gebieden. De leerlingen geven elkaar speelruimte, bijvoorbeeld in tijd en ruimte om de bal aan te nemen. Beide teams beleven samen plezier aan voetbal. Bij wedstrijdvoetbal is veel meer sprake van wedijver en een tegengesteld belang: beide teams geven elkaar zo min mogelijk ruimte om een aanval op te bouwen en te scoren.

Vijf modellen

Hieronder worden vijf modellen gepresenteerd die vaksecties helpen zicht te krijgen op de mogelijke sportvraag van leerlingen en het sportaanbod uit de bewegingscultuur. Deze modellen bieden een kader om het programma bewegingsonderwijs en schoolsport nader in te richten. De vijf modellen zijn: 1) motivatiemodel met beweegmotieven, 2) sportfamilies, 3) sportmodi, 4) vierveldenmodel en 5) lichte of zware sport. Bij deze modellen gaat het niet zo zeer om kwalificatie maar meer om het snijvlak van socialisatie en de persoonsvorming, hoewel de drie doeldomeinen nooit helemaal zijn te scheiden.

Het perspectief van het motivatiemodel met beweegmotieven is de leerling: hoe worden leerlingen meer gemotiveerd om deel te nemen aan bewegen en sport? Het tweede model onderscheidt vier sportfamilies die onder andere worden gekenmerkt door het game-karakter: in hoeverre geven leerlingen blijk van een speelse houding? Het perspectief van het derde model met zeven sportmodi is de bewegingscultuur: welke verschijningsvormen en bijhorende motieven maken deel uit van het aanbod van de school? In dit artikel wordt het vierveldenmodel benaderd vanuit het perspectief van een bepaalde sport: in welk kwadrant verschijnt een bepaalde sport op school? Het vijfde model maakt onderscheid tussen zware en lichte sport, zowel qua participatie van de leerling als

►
Figuur 1. Drie doeldomeinen: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming.

Voetbal op school B

Op school B kunnen leerlingen tijdens de les kiezen uit verschillende vormen van voetbal, bijvoorbeeld: straatvoetbal, pannavoetbal of freestyle voetbal. Op de school kan ook buiten de les bewegingsonderwijs voor voetbal worden gekozen. De school zorgt er bijvoorbeeld voor dat een deel van het schoolplein wordt ingericht als voetbalspeelplaats tijdens pauzes en tussenuren. Na schooltijd worden er diverse klasstoernooien gehouden. En het schoolvoetbalteam doet mee aan het scholierenkampioenschap. Drie doeldomeinen

In beide voorbeelden krijgen de leerlingen de ruimte om zelf keuzes te maken aan welke voetbalsituaties zij deelnemen op school en zich persoonlijk te ontwikkelen in bewegen en sport. Onderwijs2032 onderscheidt daartoe drie doeldomeinen: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming (weergegeven in een venn diagram, zie figuur 1). Goed leren bewegen verwijst naar kwalificatie. Bij socialisatie worden de leerlingen geïntroduceerd in de bewegingscultuur. De leerlingen maken kennis met de bewegingscultuur in al haar verschijningsvormen, contexten, bijhorende motieven en zij leren zich op verantwoordelijke wijze te gedragen. Bijvoorbeeld in de zin van leren omgaan met verschillen en leren samenwerken. Het verbindt hen met bestaande tradities en praktijken. Bij persoonsvorming gaat het om zelf leren kiezen en betekenis verlenen aan het sportaanbod van de bewegingscultuur. Leerlingen krijgen de vrijheid en ruimte om zelf keuzes te maken. Persoonsvorming begeeft zich op het vlak van de subjectivering of subjectification (Biesta, 2015): wat vind ik er zelf van? Bij socialisatie gaat het om persoonsvorming.

de organisatie voor de school. In hoeverre is er ruimte voor de leerlingen om deel te nemen aan 'sport light' op school?

Motivatiemodel met beweegmotieven

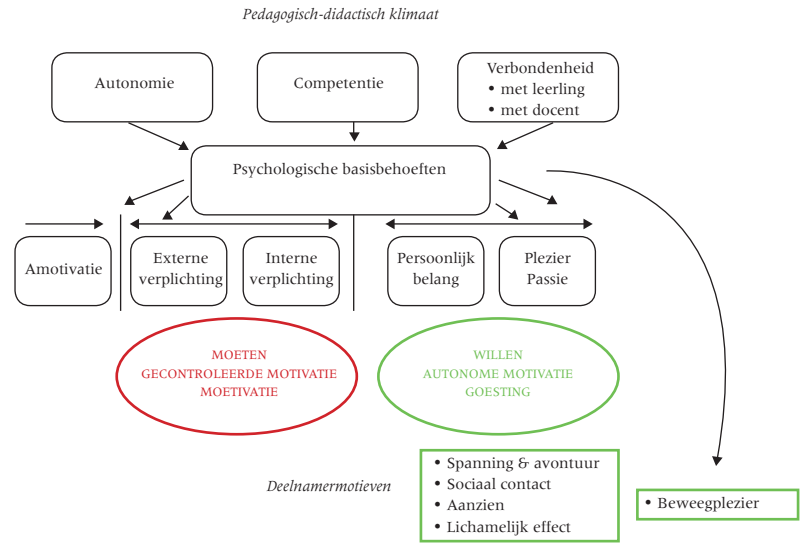
Het eerder beschreven voetbalvoorbeeld laat zien, dat leerlingen verschillende motieven hebben om deel te nemen aan bewegen en sport. Sommige leerlingen hechten belang aan het sociaal contact en anderen vinden wedijver of aanzien belangrijk. Binnen de les wordt een context gecreëerd waarop beide beweegmotieven worden bewerkstelligd bij de leerlingen. In het onderzoek School, bewegen en sport (Stuij et al., 2011) worden vijf beweegmotieven onderscheiden: beweegplezier, spanning & avontuur, sociaal contact, aanzien en lichamenteel effect. Deze beweegmotieven bieden een kader voor het inrichten van lessen, jaarprogramma's en de naschoolse sport.

Jongeren hebben verschillende redenen waarom zij aan bewegen en sport doen. De ene leerling beweegt vanuit gezondheidsmotieven en de andere leerling wil juist graag samen met anderen sporten. Leerlingen verschillen ook in de mate waarin zij bewegingsonderwijs waarderen. Meisjes, leerlingen met een laag sportief zelfbeeld en leerlingen in de hogere leerjaren waarderen de lessen LO bijvoorbeeld minder dan andere leerlingen (Van Ekdorf & Van Mossel, 2014). Mogelijk hangt dit samen met hun competentiegevoelens en verschuiving van hun beweegmotieven. Deze leerlingen voelen zich minder competent en onderkennen minder beweegplezier. Het gevolg is dat deze

leerlingen minder autonoom gemotiveerd zijn voor bewegen en sport. Voor hen is bewegingsonderwijs geen kwestie van motivatie, maar moetivatie.

In het artikel *Wat beweegt onze leerlingen?* (Van Ekdom & Van Mossel, 2014) presenteren wij een motivatie-model waarin de vijf beweegmotieven zijn gepositioneerd (zie figuur 2). Een pedagogisch-didactisch klimaat met aandacht voor de gevoelens van autonomie, competentie en verbondenheid bij de leerlingen zorgt voor autonome motivatie of goesting. Er zijn parallellen te trekken tussen deze psychologische basisbehoeften en de drie doeldomeinen: autonomie en persoonsvorming; competentie en kwalificatie; en verbondenheid en socialisatie.

Door tegemoet te komen aan de beweegmotieven van de leerlingen hechten leerlingen meer persoonlijk belang aan het doen van beweeg- en sportactiviteiten op school. Bij het behalen van

beweegplezier gaat de leerling volledig op in de 'gein' van het bewegen zelf, wat gepaard gaat met 'lukken' en beter leren bewegen (competentie). Beweegplezier is het belangrijkste motief om te komen tot een actieve leefstijl (Stuij & Wisse, 2011). De beweegmotieven spanning & avontuur, sociaal contact, aanzien en lichamelijk effect liggen buiten het bewegen zelf.

▲ *Figuur 2. Motivatie-model met daarin de vijf beweegmotieven. De vier andere voorbeelden vind je op kvlo.nl*

◀ *Lessenreeks voetbal*

Foto's:
Hans Dijkhoff
Contact:
g.vanmossel@slo.nl
Kernwoorden:
kiezen, modellen, motieven, sportkeuzeprogramma's